

Revizuirea în cazul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului. Consecințele încălcării drepturilor prevăzute de Convenție

Review in the Case of the Decisions of the European Court of Human Rights. Consequences of a Violation of the Rights under the Convention

Manuela Maria Pușcă¹, Andrei Claudiu Rus²

Rezumat: Reglementarea procedurii de revizuire în cazul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului este impusă de necesitatea de a înlătura consecințele încălcării prevederilor Convenției europene în procesele penale, atunci când aceste consecințe continuă să se producă și după constatarea încălcării prin hotărâre a Curții Europene a Drepturilor Omului definitivă.

În acest sens, promovarea unei cereri de revizuire întemeiată pe existența unei hotărâri definitive pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului este un demers admisibil doar în măsura în care, prin raportare la natura dreptului a cărui încălcare a constatat-o instanța europeană, încetarea consecințelor grave ale violării Convenției este posibilă doar prin rejudecarea cauzei interne ce a stat la baza sesizării. Prezentul studiu propune analiza condiției legale și obligatorii privind continuarea producerii consecințelor grave ale încălcării Convenției europene după pronunțarea hotărârii Curții Europene și de asemenea, identificarea și evaluarea soluțiilor pronunțate în materie de Înalta Curte de Casație și Justiție, pentru a cunoaște totodată argumentațiile adiacente avute în vedere.

De asemenea, avem în vedere ca mijloace metodologice utilizate următoarele: literature review, analiză, interpretare.

Cuvinte-cheie: revizuire; jurisprudență CEDO; admisibilitate; jurisprudență Înalta Curte de Casație și Justiție

Abstract: The regulation of the review procedure in the case of judgments of the European Court of Human Rights is imposed by the need to remove the consequences of violating the provisions of the European Convention in criminal proceedings, when

¹ Magistrat asistent în cadrul Secției penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție doctorand, Facultatea de Drept, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași, email: manuela.pusca@gmail.com

² Judecător în cadrul Secției Penale a Înaltei Curți de Casație și Justiție, doctorand, Facultatea de Drept, Universitatea „Nicolae Titulescu” din București, email: andreiclaudiurus@yahoo.com

these consequences continue to occur after the violation of the European Court of Human Rights.

In this respect, the promotion of a request for review based on the existence of a final judgment of the European Court of Human Rights is an admissible step only insofar as, in view of the nature of the right found by the European court, the cessation of the serious consequences of violation of the Convention is possible only by retrial of the domestic case underlying the referral.

This study proposes the analysis of the legal and mandatory condition for continuing the serious consequences of the violation of the European Convention after the ruling of the European Court and also the identification and evaluation of the solutions pronounced by the Supreme Court, to know the adjacent arguments.

We also consider as methodological means used the following: literature review, analysis, interpretation.

Keywords: review; ECHR jurisprudence; admissibility; jurisprudence Supreme Court

1. Aspecte introductive

Aderarea statelor la structurile europene a impus crearea unui cadru legislativ pentru redeschiderea procedurilor interne în urma unor hotărâri de condamnare pronunțate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului.

Astfel, prin Recomandarea nr. R/2000/2 a Comitetului de Miniștri, statelor membre li s-a indicat examinarea sistemelor de drept naționale în vederea asigurării că există posibilități adecvate pentru reexaminarea cauzei, atunci când Curtea a constatat o violare a Convenției, în special unde partea lezată continuă să sufere consecințe negative foarte grave din cauza rezultatului deciziei naționale, care nu sunt în mod adecvat remediate prin satisfacție echitabilă oferită și nu pot fi rectificate decât prin reexaminare sau redeschidere. Aceeași soluție trebuie oferită dacă hotărârea Curții duce la concluzia că decizia națională contestată este în esență contrară Convenției sau violarea constatată este cauzată de erori sau deficiențe procedurale de o asemenea gravitate încât apare un dubiu serios în privința rezultatului procedurilor naționale contestate.

Ulterior, prin Rezoluția 1226 (2000) din 28 septembrie 2000 a Adunării Parlamentare au fost invitate statele părți la Convenție să prevadă în legislația națională redeschiderea proceselor în urma unor hotărâri ale Curții.

În România, mai întâi acest caz de reexaminare a unei hotărâri definitive a fost introdus printre cazurile de recurs în anulare, prin Ordonanța de urgență nr. 207/2000³ privind modificarea și completarea Codului penal și a Codului de procedură penală, în art.410 alin.3 din Codul de procedură penală, care prevedea: „pot fi atacate cu recurs în anulare hotărârile pronunțate în cauzele în care CEDO a constatat o încălcare a prevederilor Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale.”

³ Ordonanța de urgență nr. 207/2000 privind modificarea și completarea Codului penal și a Codului de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 594 din 22 noiembrie 2000, consultată pe www.lege5.ro, la data de 25.10.2020;

Revizuirea în cazul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului

Ulterior, prin Legea nr. 576/2004⁴ pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală, au fost abrogate dispozițiile privind recursul în anulare și, totodată, a fost introdus art.408¹ privind revizuirea în cazul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului.

La intrarea în vigoare a noului Cod de procedură penală art.465 din noua lege a fost dedicat revizuirii în cazul hotărârilor CEDO. Întâlnim, astfel, o reglementare specială, care se referă la condițiile de exercitare, titularii cererii, instanța competentă, termenul de introducere, judecarea cererii, soluțiile care pot fi dispuse și căile de atac.⁵

Așadar, astfel cum a statuat Înalta Curte, analiza dispozițiilor art. 465 din Codul de procedură penală, referitoare la revizuirea în cazul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului, relevă că această cale extraordinară de atac are o natură juridică tipică, aparte, determinată de fundamentul, obiectul, funcționalitatea și funcția sa procesuală, care o deosebește de celelalte căi extraordinare de atac, mai ales prin aceea că determină examinarea din nou a cauzei pe fond, prin retractarea de către instanță a propriei soluții, soluție care este înlocuită cu una corespunzătoare noilor fapte și împrejurări constatate și de care instanța nu a avut anterior cunoștință de ele.

Prin posibilitatea acordată părții de a exercita această cale extraordinară de atac, practic Curtea Europeană a Drepturilor Omului vine să confirme faptul că dreptul la un proces echitabil în fața unei instanțe este garantat de art. 6 alin. (1) din Convenție, iar acest drept trebuie să se interpreteze în lumina preambulului Convenției, care enunță supremația dreptului ca element al patrimoniului comun al statelor contractante și, deși unul dintre elementele fundamentale ale supremației dreptului este principiul securității raporturilor juridice, care prevede, printre altele, ca soluția dată de către instanțe în mod definitiv oricărui litigiu să nu mai fie rejudecată (a se vedea Cauza Brumărescu contra României⁶), deoarece securitatea raporturilor juridice presupune respectarea principiului autorității de lucru judecat, adică a caracterului definitiv al hotărârilor judecătorești (Riabykh împotriva Rusiei, nr. 52.854/99, § 52, CEDO 2003-IX), atunci când însă se constată încălcarea unui drept, Curtea Europeană a Drepturilor Omului impune instanțelor obligația de a relua procesul din stadiul în care s-a aflat partea în momentul încălcării dreptului.

Așadar, Convenția creează un adevărat cadru juridic privitor la protecția drepturilor și libertăților fundamentale pe care le protejează, cu valoare supranațională, dar bazat pe principiul subsidiarității, ceea ce presupune o repartizare a competențelor în acest domeniu între autoritățile naționale, cu

⁴ Legea nr. 576/2004 pentru modificarea și completarea Codului de procedură penală, publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 1223 din 20 decembrie 2000, consultată pe www.lege5.ro, la data de 25.10.2020;

⁵ O. Ghenici, *Cazul special de revizuire întemeiat pe o hotărâre a Curții Europene a Drepturilor Omului în procesul penal*, în Caiet de drept penal, nr.3/2019, pp.1-15.

⁶ publicată în Monitorul Oficial, Partea I nr. 414 din 31 august 2000, consultată pe www.lege5.ro, la data de 26.10.2020;

vocația de a asigura ele, primele, apărarea acestor drepturi și libertăți, și instanța europeană, chemată să intervină numai atunci când aceasta nu se realizează pe deplin în cadrul sistemului național de drept în discuție.

Prin exercitarea acestei căi de atac, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a integrat pe deplin sfera drepturilor omului în sfera dreptului pozitiv și a pus bazele protecției europene a drepturilor omului, oferindu-le părților beneficiul unui control jurisdicțional al respectării drepturilor lor, instituind astfel măsuri de garanție suplimentară, pentru că acest sistem are la bază elemente de garanție cu scop final de armonizare minimală a dreptului intern al statelor contractante care își păstrează propriile caracteristici de fond și de procedură, având însă ca obiectiv final armonizarea sistemelor jurisdicționale în funcție de un sistem minim de protecție, pe care îl definește și pe care statele pot să îl depășească.⁷

Revizuirea în cazul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului poate fi exercitată numai împotriva acelor hotărâri definitive pronunțate de instanțele penale române în cauzele în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat o încălcare a drepturilor sau a libertăților fundamentale ori a dispus scoaterea cauzei de pe rol, ca urmare a soluționării amiabile a litigiului dintre stat și reclamant, dacă vreuna dintre consecințele grave ale încălcării Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a protocoalelor adiționale la aceasta continuă să se producă și nu poate fi remediată decât prin revizuirea hotărârii pronunțate.

Cu alte cuvinte, acest caz de revizuire este dublu condiționat și presupune atât existența unei hotărâri a instanței europene prin care să se fi constatat o încălcare a drepturilor sau a libertăților fundamentale, cât și continuitatea și imposibilitatea remedierii consecințelor negative grave ale încălcării Convenției pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale și a protocoalelor adiționale, cu condiția ca încălcarea constatată să vizeze o hotărâre definitivă pronunțată de către instanța română.⁸

Așadar, analiza primei condiții, presupune o verificare formală din partea instanței de judecată, respectiv existența unei hotărâri de condamnare definitivă a

⁷ Decizia nr.2 din data de 02 februarie 2015 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, Completul pentru dezlegarea unor chestiuni de drept în materie penală, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 159 din 6 martie 2015, privind pronunțarea unei hotărâri prealabile pentru dezlegarea chestiunii de drept în sensul de a se stabili care este calea de atac legală în urma desființării deciziei date în recurs, în calea de atac a revizuirii reglementată în procedura prevăzută de art. 465 din Codul de procedură penală (revizuirea în cazul hotărârilor CEDO), în condițiile în care cauza a parcurs trei grade de jurisdicție (primă instanță, apel și recurs), în ultimă instanță soluționându-se recursul procurorului, consultată pe site-ul www.scj.ro, la data de 23.10.2020;

⁸ Decizia Curții Constituționale nr.181 din data de 28 martie 2018, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 384 din 16 mai 2019, referitoare la excepția de neconstituționalitate a dispozițiilor art. 465 alin. (1) din Codul de procedură penală, consultată pe site-ul www.just.ro, la data de 23.10.2020;

statului român pentru încălcarea Convenției europene sau a Protocoalelor adiționale la aceasta, respectiv a unei hotărâri prin care s-a dispus scoaterea cauzei de pe rol, ca urmare a soluționării amiabile a litigiului dintre stat și reclamant.

Nu se poate cere revizuirea unei hotărâri definitive invocându-se hotărâri pronunțate de CEDO împotriva altor state în cauze similare sau ca urmare a constatării existenței unei încălcări a Convenției europene printr-o reglementare din dreptul intern al statului condamnat identică cu reglementarea românească, chiar dacă cererea persoanei vătămate împotriva statului român a fost declarată admisibilă, dar nu a fost judecată definitiv.⁹

Per a contrario, examinarea sub aspectul îndeplinirii condiției legale și obligatorii privind continuarea producerii consecințelor grave ale încălcării Convenției europene după pronunțarea hotărârii Curții Europene, trebuie realizată *in concreto*, raportat la particularitățile fiecărei cauze deduse judecății. Constatarea de către Curtea EDO a încălcării unui drept prevăzut de Convenție, nu presupune *de plano* și admiterea unei cereri de revizuire întemeiată pe dispozițiile art. 465 Cod procedură penală.

2. Formula de interpretare jurisprudențială dată de Înalta Curte de Casație și Justiție noțiunii de continuitate a consecințelor negative grave ale încălcării Convenției.

În jurisprudența în materie¹⁰, instanța supremă a statuat că sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art.465 Cod procedură penală, în cazul în care Curtea EDO a constatat încălcarea dreptului prevăzut de art.6 parag.1 din Convenție, ca urmare a pronunțării unei soluții de condamnare, după achitarea inculpatului de două instanțe inferioare, fără audierea directă a martorilor: „în urma recursului parchetului, Înalta Curte s-a prevalat de posibilitatea oferită de legea internă de a examina din nou chestiunea vinovăției părții interesate. În acest scop, Înalta Curte s-a bazat pe aceleași probe care determinaseră instanțele inferioare să dispună achitarea părții, nicio probă nouă nefiind prezentată în fața instanței. Înalta Curte a concluzionat că rezulta, în mod cert, din probatoriu și mai ales din conținutul declarațiilor martorilor că reclamantul comisese fapta de care era acuzat.

S-a constatat că Înalta Curte a procedat la o interpretare a declarațiilor care figurau în dosar fără a asculta ea însăși martorii. Astfel, Înalta Curte a adoptat o poziție opusă celei din hotărârile instanțelor inferioare, care l-au achitat

⁹ M. Udriou (coord.), *Codul de procedură penală, Comentariu pe articole*, Ediția a 2-a, Ed. C. H. Beck, București, 2017, p. 1808;

¹⁰ Decizia penală nr. 852 din 20 septembrie 2017 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție – Secția Penală în dosarul nr. 2239/1/2017, consultată pe site-ul www.scj.ro, la data de 25.10.2020;

pe reclamant, în special pe baza depozițiilor martorilor respectivi, făcute în cursul ședințelor desfășurate în fața lor.”¹¹

În acest context, în mod evident, unicul remediu apt a înlătura consecințele încălcării dreptului la un proces echitabil, îl reprezintă desființarea hotărârii instanței de recurs și dispunerea rejudecării cauzei de către această instanță, cu respectarea drepturilor revizuentului.

Ulterior, prin decizia nr.325 din data de 11 aprilie 2018 pronunțată de Înalta Curte în dosarul nr.2656/1/2017¹², s-a respins, ca nefondat, recursul declarat de Parchetul de pe lângă Curtea de Apel București împotriva deciziei penale nr. 251 din 16.10.2008 pronunțată de Curtea de Apel București – Secția I Penală, privindu-l pe intimatul inculpat P. I.

Încălcarea art. 6 paragraful 1 din Convenție constatată de CEDO, ca urmare condamnării inculpatului fără administrarea nemijlocită de probe pe baza cărora fusese achitat de instanțele de grad inferior, a condus la admiterea unei cereri de revizuire și în Cauza Gutău împotriva României prin Hotărârea din 8 noiembrie 2016, publicată în Monitorul Oficial al României nr. 755 din data de 21 septembrie 2017¹³.

De asemenea, se impune a fi amintită și Cauza Lascău contra României¹⁴, rămasă definitivă la data de 09 iunie 2020, prin care Curtea a apreciat că omisiunea instanței supreme de a audia martorii înainte de a-l declara pe reclamant vinovat de luare de mită a limitat semnificativ dreptul la apărare, fiind astfel încălcat art.6 paragraful 1 din Convenție.

Condițiile de temeinicie prevăzute de art.465 Cod de procedură penală sunt respectate, respectiv consecințele grave ale încălcării unui drept prevăzut de Convenția Europeană a Drepturilor Omului continuă să se producă și în prezent, și în situația existenței unei condamnări pentru o infracțiune pentru care inculpata fusese achitată în mod definitiv¹⁵.

Din perspectiva instanței supreme investită cu soluționarea cererii de revizuire, unicul remediu adaptabil înlăturării consecințelor drepturilor încălcate și care continuă să se producă îl reprezintă admiterea căii de atac cu consecința desființării deciziei de condamnare și rejudecării căii de atac a recursului declarat de către inculpata B. C.

În acest sens, Înalta Curte a constatat că judecarea cererii de revizuire se poate realiza numai în limitele impuse prin hotărârea Curții Europene a Drepturilor Omului, respectiv numai cu privire la partea și faptele vizate de

¹¹ Hotărârea din 14 februarie 2017, în Cauza Potoroc împotriva României, publicată în Monitorul Oficial nr. 411 din 31 mai 2017, consultată pe www.lege5.ro, la data de 25.10.2020;

¹² consultată pe www.scj.ro, la data de 25.10.2020;

¹³ consultată pe www.lege5.ro, la data de 26.10.2020;

¹⁴ consultată pe www.ier.gov.ro, la data de 26.10.2020;

¹⁵ Decizia penală nr.276 din 15 martie 2017 pronunțată de Înalta Curte în dosarul nr.3731/1/2016, consultată pe site-ul www.scj.ro, la data de 25.10.2020;

aceasta, respectiv numai cu privire la încălcarea principiului *ne bis in idem*, pentru restul dezlegărilor, decizia instanței de recurs menținându-se.

În această cauză, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat încălcarea art.4 din Protocolul nr. 7 la Convenție și a observat că „reclamanta a fost acuzată în două rânduri pentru aceleași acte de violență pe care le aplicase aceleiași persoane (...). Chiar dacă alte fapte – respectiv o atingere adusă patrimoniului lui D.M.M. – au fost imputate persoanei în cauză în cadrul celei de a doua proceduri, nu este mai puțin adevărat că cele două proceduri în cauză coincideau în privința actelor de violență.

Curtea a mai observat că, deși reclamanta a invocat autoritatea de lucru judecat în cadrul celei de-a doua proceduri, instanțele interne nu au stabilit expres în cadrul acestei proceduri că existau circumstanțe de fapt care distingeau acuzația de tâlhărie de cea de lovire sau alte violențe pentru care persoana în cauză fusese deja achitată (Asadbeyli și alți, pct. 161). Pe de altă parte, a arătat că instanța de apel s-a pronunțat, prin Decizia din 4 martie 2008, că a existat identitate de fapte între cele două proceduri în cauză (supra, pct. 20), dar că aceste constatări nu puteau să conducă, din motive procedurale, la o redeschidere a procedurii (supra, pct. 21).¹⁶

De asemenea, în jurisprudența sa, Înalta Curte a apreciat că sunt îndeplinite condițiile prevăzute de art.465 Cod procedură penală, chiar și în situația în care a intervenit reabilitarea de drept a revizuentului (...). Această împrejurare nu constituie însă un temei pentru a considera că încălcarea drepturilor prevăzute de Convenție, astfel cum a fost constatată prin hotărârea CEDO, nu continuă să se producă. Efectele reabilitării constau în încetarea decăderilor, interdicțiilor și incapacităților ce decurg dintr-o hotărâre de condamnare, însă, reabilitarea are ca și situație premisă tocmai soluția de condamnare, prin intermediul căreia s-a stabilit cu autoritate de lucru judecat săvârșirea cu vinovăție de către inculpat a unei fapte prevăzute de legea penală.

În acest sens, a reținut că reabilitarea nu are valoarea constatării lipsei de vinovăție penală a revizuentului și că, în cazul revizuirii, nu o iertare de consecințe pe viitor se cere, ci o constatare a nevinovăției persoanei și a netemeinicii hotărârii, în general, așa încât consecințele condamnării se sting doar formal prin reabilitare.¹⁷

În analiza condiției referitoare la continuarea producerii consecințelor grave ale încălcării Convenției europene după pronunțarea hotărârii Curții Europene, Înalta Curte a considerat că deși instanța europeană a oferit în compensație o sumă de bani revizuentului, totuși prejudiciul moral cauzat prin pronunțarea hotărârii de condamnare este atât de însemnat, încât nici pronunțarea hotărârii de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului și nici

¹⁶ Hotărârea din 23 iunie 2015 rămasă definitivă la 23.09.2015, în Cauza Butnaru și Bejan-Piser contra României, publicată în Monitorul Oficial nr. 139 din 23 februarie 2017, consultată pe www.hudoc.echr.coe.int, la data de 25.10.2020;

¹⁷ Decizia nr. 179 din 11 februarie 2016 pronunțată de Înalta Curte de Casație și Justiție, consultată pe www.scj.ro, la data de 26.10.2020;

intervenirea reabilitării de drept nu au stopat consecințele grave ale încălcărilor constatate de Curtea EDO, impunându-se rejudecarea cauzei prin desfășurarea în condiții de echitate a procesului penal.

În cauză, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a reținut că a fost încălcat dreptul revizuentului la un proces echitabil prevăzut de art. 6 paragraf 1 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului și dreptul la libertatea de exprimare prin atingerea dreptului de a comunica informații, prevăzut de art. 10 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului: prin aceea că instanțele interne au refuzat să verifice dacă părea justificată clasificarea „strict secret” în lumina eventualelor date culese de SRI, precum și să răspundă la întrebarea dacă interesul păstrării confidențialității informațiilor prevala asupra interesului public de a lua cunoștință de presupusele interceptări fără drept, că instanțele interne nu s-au străduit să examineze cauza sub toate aspectele, limitându-se la a constata doar existența actelor de autorizare prevăzute de lege, deși era vorba despre un argument esențial în apărarea reclamantului, pe care instanțele l-au lăsat fără răspuns (parag.131), elemente suficiente Curții pentru a concluziona că această cauză care a condus la condamnarea penală a reclamantului nu a fost soluționată într-un mod echitabil, fiind încălcat art. 6 § 1 din Convenție (parag.132). Curtea a concluzionat că atingerea adusă dreptului la libertatea de exprimare a reclamantului, în special a dreptului său de a comunica informații, nu era „necesară într-o societate democratică”, așa încât a fost încălcat art. 10 din convenție (parag.120).¹⁸

Condiția ce vizează necesitatea continuării consecințelor grave ale încălcării drepturilor prevăzute de Convenție, constatate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în situația în care a intervenit reabilitarea de drept la momentul formulării cererii de revizuire, a fost analizată în mai multe rânduri de Înalta Curte și contrar opiniei sus menționate, s-a apreciat că, procedura specială a revizuirii nu poate constitui remediul eficient înlăturării unor potențiale efecte negative.¹⁹

În cauza soluționată prin decizia penală nr.420/18.05.2009 pronunțată de ÎCCJ - Completul de 9 judecători²⁰, nu a fost avută în vedere doar împrejurarea intervenirii reabilitării, ci s-a analizat efectul concret pe care încălcările constatate de Curtea Europeană l-au produs asupra desfășurării judecății și s-a stabilit că, în cazul în care Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat încălcarea drepturilor garantate de art. 5 paragraful 1 și art.8 din Convenție, însă hotărârea de condamnare a inculpaților s-a pronunțat în urma unei proceduri necontestată sub aspectul caracterului său echitabil, iar consecințele condamnării au încetat prin efectul reabilitării de drept, cererea de revizuire este nefondată.

¹⁸ Hotărârea din data de 08.01.2013 rămasă definitivă la data de 08 aprilie 2013, în Cauza Bucur și Toma împotriva României publicată în Monitorul Oficial nr.350, Partea I din data de 13 iunie 2013, consultată pe site-ul www.lege5.ro, la data de 26.10.2020;

¹⁹ Sentința penală nr. 537 din 04 iunie 2014 pronunțată de Înalta Curte în dosarul nr.1969/1/2014, consultată pe site-ul www.scj.ro, la data de 25.10.2020;

²⁰ nepublicată;

Revizuirea în cazul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului

În cauza soluționată prin decizia penală nr.224/5.11.2012 de ÎCCJ - Completul de 5 judecători²¹, Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat încălcarea dispozițiilor art.6 par.1 și 3 din Convenție în ceea ce privește echitatea procedurii, deoarece instanța de recurs a schimbat încadrarea juridică a faptelor în timpul deliberării, încălcând astfel dreptul la apărare al acestuia. Înalta Curte a constatat intervenită reabilitarea de drept și a apreciat că recunoașterea încălcării drepturilor, precum și suma acordată de către instanța europeană pentru recuperarea prejudiciului suferit de către reclamant, se înscriu în accepțiunea noțiunii de „satisfacție echitabilă”, fiind suficientă pentru înlăturarea prejudiciului moral produs revizuentului.

În cauza soluționată prin decizia penală nr. 3/3.01.2014 de ÎCCJ - Completul de 5 judecători²², Curtea Europeană a Drepturilor Omului a constatat încălcarea dispozițiilor art.6 par.1 și 3 din Convenție și încălcarea dreptului prevăzut de art.10 din Convenție, deoarece mijloacele utilizate au fost disproporționate în raport cu scopul urmărit, instanțele interne depășind ceea ce constituie o restricție necesară a libertății de exprimare a petentei, deoarece, cel puțin o parte din afirmațiile reclamantei se înscriau în contextul unei dezbateri de ordin general. Și în acest caz, Înalta Curte a reținut că nu este îndeplinită condiția legală și obligatorie ce impune continuarea producerii consecințelor grave ale încălcării Convenției și după pronunțarea Curții Europene, deoarece a intervenit reabilitarea de drept și prejudiciul moral încercat de revizuentă ca urmare a hotărârii de condamnare a fost compensat nu doar prin constatarea de către Curtea Europeană a încălcării dreptului la liberă exprimare, ci și material prin acordarea unei sume de bani pentru prejudiciul moral suferit, sumă care fusese deja achitată de statul român, considerându-se că a fost de natură să compenseze în integralitate încălcarea de către instanțele române a art.10 din Convenție.

Pe de altă parte, în jurisprudența în materie Înalta Curte a statuat că deși, Curtea EDO a constatat încălcarea art. 8 din Convenție datorită lipsei măsurilor de siguranță din procedura de interceptare a convorbirilor telefonice pe baza securității naționale, totuși, consecințele încălcării normelor indicate nu subzistă în prezent.²³

Prin raportare la hotărârea pronunțată de instanța europeană, Înalta Curte a constatat că încălcarea art. 8 din Convenție în ceea ce privește lipsa

²¹ nepublicată;

²² nepublicată;

²³ Hotărârea din data de 25 iunie 2013, rămasă definitivă la 25 septembrie 2013, în Cauza Acatrinei Valentino contra României, prin care s-a constatat încălcarea art.8 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului, reținând că dispozițiile „art. 8 se aplică indiferent dacă urmărirea a vizat un dispozitiv aparținând reclamantului sau unei terțe persoane. În conformitate cu art. 8, conversațiile telefonice sunt acoperite de noțiunile de viață privată și corespondență, iar în cazul de față, conversațiile dintre reclamant și L.P. au fost înregistrate în iunie 2000 în baza unui mandat emis de procuror și înaintat SRI în conformitate cu Legea privind securitatea națională, consultată pe site-ul www.sintact.ro, la data de 27.10.2020;

măsurilor de siguranță din procedura de interceptare a convorbirilor telefonice pe baza securității naționale nu a determinat o încălcare a dreptului la un proces echitabil și nu a justificat reformarea hotărârii definitive pronunțate pe fondul cauzei și nici reluarea judecării fondului, întrucât înregistrările au avut un rol limitat într-un tot unitar de dovezi ce au fost analizate de instanță, iar utilizarea transcrierilor în proces nu a încălcat dreptul la apărare.

De asemenea, Înalta Curte a reținut că cea de-a doua condiție impusă de prevederile art.465 alin.1 din Codul de procedură penală nu este îndeplinită întrucât consecințele grave ale încălcării drepturilor prevăzute de Convenție, constatate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului,²⁴ nu continuă să se producă în prezent, astfel că procedura specială a revizuirii nu constituie remediu eficient înlăturării unor potențiale efecte negative, atât timp cât instanțele naționale nu au pronunțat condamnarea în considerarea exclusivă a probelor constând în convorbirile telefonice interceptate, condamnarea inculpatei s-a întemeiat pe un ansamblu de probe concordante, prezentând relevanță declarațiile martorilor și ale inculpaților, documentele fiscale, procesele verbale de recepție, documentele contabile, bilanțul și balanța contabilă.

Contestarea caracterului legal al probelor obținute prin efectuarea amintitei probe nu poate conduce la adoptarea unei soluții de achitare a inculpatei.²⁵

3. Concluzii

În concluzie, analiza îndeplinirii condiției referitoare la continuitatea și imposibilitatea remedierii consecințelor negative grave ale încălcării Convenției rămâne atributul exclusiv al instanței de judecată investită cu soluționarea unei cereri de revizuire în procedura prevăzută de art.465 Cod procedură penală, prin raportare la situația de fapt concretă reținută în cauză, iar prezentarea acestui tablou ilustrativ al deciziilor Înaltei Curți în materie are menirea de a evidenția argumentele avute în vedere în interpretarea juridică realizată cu privire la această condiție.

Așadar, astfel cum reiese din jurisprudența instanței supreme reliefată anterior, existența unei hotărâri CEDO nu presupune *eo ipso* și continuarea producerii unor consecințe negative grave cu privire la situația reclamantului, în unele situații compensațiile materiale acordate prin hotărârea instanței europene au fost de natură a acoperi prejudiciul moral suferit, în alte situații consecințele

²⁴ Decizia nr.21517/13 din 16.12.2014 pronunțată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului - Secția a treia, prin care s-a dispus obligarea înaltei Autorități Contractante la plata sumei de 4500 de euro în favoarea reclamantei datorită recunoașterii încălcării art. 3, 6 alin. 1 și art.8 din Convenție, apreciind că suma de compensare propusă este în concordanță cu sumele acordate în cazuri similare și nu se mai justifică continuarea examinării cererii dispunând scoaterea cauzei de pe rol, consultată pe site-ul www.lege5.ro, la data de 27.10.2020;

²⁵ Decizia nr. 1345 din data de 02 octombrie 2015 pronunțată de Înalta Curte, Secția Penală în dosarul nr.954/30/2015, nepublicată.

Revizuirea în cazul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului

condamnării au încetat prin efectul reabilitării de drept sau încălcarea dreptului prevăzut de Convenție a vizat doar o parte a materialului probator administrat în cauză fără a avea un rol determinant în conturarea soluției de condamnare.

În acest context, subliniem rolul revizuirii în cazul hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului de a fi un remediu eficient înlăturării unor potențiale efecte negative urmare a încălcării unui drept prevăzut de Convenție, însă examinarea condițiilor prevăzute de dispozițiile art.465 Cod procedură penală trebuie să se realizeze într-o manieră restrictivă, păstrând caracterul extraordinar al căii de atac, în caz contrar admiterea formală a unei asemenea cereri de revizuire ar fi de natură a încălca principiul securității raporturilor juridice și implicit al autorității de lucru judecat al hotărârilor definitive pronunțate de instanțele naționale.